

обліку / К. К. Уллубієва // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – № 4 (50). – С. 170-173.

10. Чайковский Д. Г. Теория и методология формирования и применения добавленной стоимости в условиях МСФО на микро и макроуровне : автореф. дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.12 / Д. В. Чайковский. – Орел, 2011. – 48 с

11. Агафоненко О. Ю. Формування валової доданої вартості як економічної категорії / О.Ю. Агафоненко, П.А. Білоусько // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2013. – Т. 18, вип. 4/1. – С. 7-9.

12. Замков О. О. Математические методы в экономике : учебник / О.О. Замков, А.В. Толстопятенко, Ю.Н. Черемных. – М.: МГУ, Изд-во "ДИС", 2007. – 365 с.

13. Швець С.М. Короткострокове прогнозування валової доданої вартості : монографія / С.М. Швець ; НАН України, ДУ "Ін-т экон. та прогноз. НАН України". – К., 2013. – 136 с.

14. Рассуждай Л.М. Науково-методичні підходи до формування економічної доданої вартості в гірничодобувному комплексі України / Л.М. Рассуждай, В.В. Горошенко // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: зб. наук. пр. – К., 2014. – С. 135-146.

Л. Ю. Кучер

канд. экон. наук

Харківський національний аграрний університет

ім. В. В. Докучаєва, м. Харків

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. За результатами рейтингового дослідження стану застосування концепції проектного менеджменту підприємствами України у 2015 р. з'ясовано, що попри кризовий стан економіки, одним із ключових трендів є розвиток застосування проектного підходу в українських суб'єктах господарювання, оскільки бізнес націлений одержувати максимальні результати від використання наявних ресурсів. Власники й менеджмент підприємств оцінили можливість проектного менеджменту як найефективнішої технології менеджменту, що дозволяє одержувати максимальні результати від наявних ресурсів. Кількість проектів зростає щорічно, відповідно зростає кількість менеджерів проектів і їхня кваліфікація. Бізнес вступив у наступний етап розвитку, який характеризується розширенням застосування проектного підходу в підприємствах як по вертикалі, так і по горизонталі. На жаль, в агропромисловому комплексі України, на противагу іншим, не так активно використовують проектний підхід, застосовуючи його в основному в проектах реконструкції та модернізації [1]. У зв'язку із цим особливої уваги заслуговує проблема застосування проектного менеджменту в аграрних підприємствах України з тим, щоб забезпечити їхню конкурентоспроможність і сталий розвиток. Особливо актуальною є проблема обґрунтування концептуальних засад економічного управління інноваційними аграрними проектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зазначити, що окремі аспекти проблеми економічного управління знайшли відображення в працях деяких учених. Термін «економічне управління» почали використовувати в Україні на початку ХХІ ст., проте й донині в економічній літературі немає єдиного трактування сутності управління підприємством. Результати дослідження стану та проблем упровадження економічного управління на підприємствах України засвідчили відставання від загальноприйнятих вимог і під-

ходів, що підтверджує об'єктивну необхідність продовження роботи щодо формування теоретичних засад, розроблення та впровадження відповідного практичного інструментарію економічного управління як фактора (передумови) забезпечення високої ефективності діяльності вітчизняних підприємств, створення передумов для нарощування економічного потенціалу розвитку, забезпечення життєздатності [2].

В Україні питання економічного управління підприємством найбільш ґрунтовно розглянуто в працях Л.О. Лігоненко, на які ми спираємося у своєму дослідженні. Її авторська концепція розкриття змісту цього поняття передбачає його розуміння як інтегративного та координувального виду управління, основною метою якого є гармонізація управлінських цілей (що визначають у межах окремих видів спеціального управління) та підпорядкування їх загальній меті діяльності підприємств – забезпечення довгострокового стійкого функціонування (життєздатності) та зростання цінності підприємства для усіх груп стейкхолдерів. У межах запропонованої авторської концепції економічного управління підприємством визначено його місце в системі менеджменту підприємства й узгодженість з іншими видами спеціального менеджменту; обґрунтовано «7-S» економічного управління: цілі, завдання та функції, принципи, методичне, інформаційне, організаційне та кадрове забезпечення [3; 4]. Головним призначенням економічного управління, на думку Л.О. Лігоненко, є забезпечення координації, взаємоузгодження та загальної спрямованості усіх видів економічної (господарської) діяльності підприємства, гармонізації усього спектру економічних відносин як у межах підприємства, так й у взаємовідносинах зі стейкхолдерами. Об'єкт цього управління визначено як перетин трьох взаємопов'язаних площин (результативної, ресурсної й оцінної), що зумовлює його функції (управління вартістю підприємства) результатами економічної діяльності, економічним потенці-

алом (зокрема, інтелектуальним капіталом), управління інтегральними характеристиками стану підприємства (конкурентоспроможністю, економічним станом, ризикостійкістю, інноваційною активністю), управління економічним розвитком підприємства [5].

Порушену проблему й дотичні до неї аспекти досліджують зарубіжні вчені, зокрема такі, як: S. Filippov, H. Mooi [6], J. Gawlik, A. Kielbus [7], T. Kashitsyna, E. Lovkova, M. Berkovich [8], A. Keegan, J. Rodney Turner [9], A. Nagy, V. Fenyves, A. Nábrádi [10], A. Yakovleva [11], José G. Vargas-Hernández, A. García-Santillán [12] та ін. Проте недостатньо дослідженою залишається проблема економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств. З огляду на викладене є необхідність розглянути інноваційні проекти аграрних підприємств як об'єкт економічного управління.

Мета статті – висвітлити результати дослідження щодо обґрунтування концептуального підходу до економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Синтезуючи результати досліджень, ми пропонуємо авторський підхід до визначення сутності економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств, що визначає його трійстий економічний зміст з позицій діяльнісного, процесного та функціонального підходів.

З позицій діяльнісного підходу економічне управління інноваційними проектами аграрних підприємств розглядаємо як інтегративний і координувальний вид управлінської діяльності, спрямований на вирішення економічних завдань щодо досягнення запланованого ефекту та підпорядкування їх загальній меті економічного управління діяльністю підприємств для зростання їх цінності для всіх груп стейкхолдерів.

З позицій процесного підходу економічне управління інноваційними проектами аграрних підприємств розглядаємо як складний, багатоаспектний, динамічний, обмежений у часі процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення стратегічних та оперативних цілей проекту через здійснення конкретних заходів з оптимізації співвідношення «інвестиції (і/або витрати) – результати».

З позицій функціонального підходу економічне управління інноваційними проектами аграрних підприємств розглядаємо як систему, що забезпечує прогнозування, планування, мотивацію, організацію, аналіз і контроль проектної діяльності. Отже, реалізація ключових функцій управління, які тісно між собою взаємопов'язані, дає змогу чітко відстежувати, аналізувати й контролювати процес втілення інноваційного проекту.

Варто зауважити, що виділення зазначених підходів є певною мірою умовним, оскільки вони між собою тісно пов'язані. Наприклад, згідно з процесним підходом часто процеси визначають кризь призму дій і/або функцій, які у свою чергу є складниками діяльнісного та функціонального підходів; управлінські функції також часто розглядають як процеси.

З огляду на викладене, а також спираючись на результати досліджень Л.О. Лігоненко [3; 4; 5], авторська концепція економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств полягає в такому:

1. Мета економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – досягнення

визначеного в проекті результату, що в кінцевому підсумку дозволить за інших рівних умов забезпечити зростання (збереження) цінності (вартості) аграрного підприємства в довгостроковому періоді для усіх груп стейкхолдерів.

2. Суб'єкт економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – менеджер проекту, керівники й фахівці економічної служби аграрного підприємства та його структурних підрозділів і, за потреби, незалежні експерти, які будь-яким чином впливають і/або можуть впливати на процес формування результату інноваційного проекту відповідно до встановлених цілей.

3. Об'єктом економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств є процеси (ініціювання, планування, виконання, моніторингу й контролю, завершення), економічні ресурси, що використовують протягом життєвого циклу проекту, та результати інноваційного проекту.

4. Базові концептуальні положення економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств: спрямованість управлінських рішень на інвестиційно-інноваційний розвиток виробничого процесу в аграрній сфері; урахування дії ключових економічних законів у сільському господарстві; зміщення пріоритетів у напрямі стратегічного управління.

5. Принципи економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств (сформовано, урахувавши результати аналізу досліджень): системність і комплексність; науковість; законність; адаптивність і варіативність; оперативність; рефлексивність; принцип участі; принцип зворотного зв'язку; стратегічна спрямованість (усі рішення приймають з урахуванням стратегічних інтересів підприємства в цілому, стратегічне управління здійснюють не за фактом, а за прогнозом); стимулювання персоналу та забезпечення зацікавленості в ефективному й результативному економічному управлінні; постійний моніторинг поточного стану й контроль над основними показниками проекту; постійне вдосконалення й оновлення методів економічного управління.

6. Функції економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – прогнозування, планування, мотивація, організація, аналіз і контроль проектної діяльності. Порядок розміщення цих функцій не завжди визначає порядок їх здійснення, оскільки на практиці вони часто тісно переплітаються між собою й корегуються залежно від конкретних ситуацій.

7. Методи економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – економічні методи управління (до їх переліку можна віднести: на мікрорівні – моніторинг, економічний аналіз; прогнозування, планування; економічне стимулювання; контроль; на макрорівні – оподаткування, кредитування, страхування, цінове регулювання, економічні стимули й санкції); методи проектного аналізу; CVP-аналіз; метод EVA; SWOT-аналіз; PEST-аналіз; LCC-аналіз; експертні методи тощо. Сутність більшості із цих методів висвітлено в спеціалізованій літературі.

8. Інструменти економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – бізнес-план інноваційного проекту, аутсорсинг, бенчмаркінг, бюджетування, нормування, контролінг, реінжиніринг, оптимізація, моделювання. Можливе застосу-

вання й інших інструментів, зокрема засобів проектного менеджменту.

9. Складники економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – управління вартістю, змістом, часовими параметрами, якістю, людськими ресурсами й ризиками проекту; фази, що визначають завершеність циклу управлінської діяльності (за Д.О. Новіковим [13, с. 7]): фаза проектування, технологічна фаза (фаза реалізації), рефлексивна фаза (фаза рефлексії); етапи, що визначають характер процесів економічного управління, зокрема з позиції процесного підходу механізм економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств може складатися з таких етапів, як (за В.М. Шульгою [14]): формування цілей, визначення ситуації, виявлення проблеми, вибір й ухвалення рішення, організація виконання рішення, розпорядження щодо реалізації рішення, моніторинг результатів виконання рішення, контроль за реалізацією рішення; стадії механізму економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств, зокрема з позиції структурного підходу виокремлюють такі стадії (за В.М. Шульгою [14]): прийняття управлінського рішення; реалізація цього рішення; контроль за реалізацією прийнятого рішення. До цих стадій, на наш погляд, варто наприкінці додати матеріальне стимулювання персоналу проекту за результатами контролю.

10. Система забезпечення економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств – кадрове, фінансове, інституційне, організаційне, методичне, інформаційне, програмне забезпечення, яке використовують у процесі здійснення окремих складників економічного управління.

Оскільки управління розпочинається з одержання та вивчення інформації, включає прийняття рішень на її основі й завершується контролем виконання цих рішень, то створення й застосування в аграрних підприємствах ефективної та результативної системи економічного управління інноваційними проектами значною мірою залежить від інформаційного забезпечення, що можна розглядати як процес і результат формування відповідного інформаційного масиву й доведення інформації до користувачів усіх рівнів управління з урахуванням їхніх потреб, необхідної для прийняття проектних управлінських рішень на всіх етапах життєвого циклу інноваційного проекту.

Як концептуальну основу для побудови системи інформаційного забезпечення економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств можна використовувати запропоновану вченими корпоративну стратегічну обліково-аналітичну систему, що є сукупністю підсистем бухгалтерського, стратегічного фінансового й стратегічного управлінського обліку, економічного й стратегічного аналізу та стратегічного контролю [15, с. 24]. Оскільки ця система має відповідати, за твердженням її автора, принаймні двом вимогам (інформаційний супровід процесу аналізування й планування стратегії підприємства, її реалізації та контролю; інформаційна підтримка стратегічного управління в режимі реального часу), а інноваційні проекти є зазвичай способом реалізації стратегії, то стратегічний облік може бути інструментом інформаційного супроводу (комплексного або часткового) процесу розроблення та реалізації інноваційних проектів аграрних підприємств. У цьому контексті в роботі Р.Ф. Бруханського доведено необхідність виді-

лення або розширення функціональних обов'язків бухгалтера за напрямом інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту для організування та ведення стратегічного фінансового й управлінського обліку та здійснення аналітичної роботи; основною метою бухгалтерів стає не лише збір інформації та її оприлюднення у звітності, але й її інтерпретація користувачами разом із бухгалтером підприємства [15, с. 23]. Очевидно, що до таких користувачів належать і суб'єкти економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств, тому їхня продуктивна взаємодія може сприяти підвищенню ефективності організації процесу формування й використання інформації та скороченню затрат часу на прийняття управлінських рішень.

Під час економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств можна використовувати різноманітні інструменти (технології) управління, проте базовою технологією цього управління, яка забезпечує реалізацію його координувальної ролі, підвищує результативність використання окремих методів економічного управління, формуючи ефект синергії, варто визнати бюджетування [5], а базовим інструментом вважаємо бізнес-план інноваційного проекту. Бюджетування проекту зводиться до визначення вартості робіт, виконуваних у рамках проекту та процесу формування на цій основі бюджету проекту, що містить установлений розподіл витрат за видами робіт, статтями витрат, за часом виконання робіт, за центрами витрат або в розрізі центрів відповідальності з метою досягнення цілей проекту й посилення контрольних функцій [16, с. 214].

Узагальнюючи зазначимо, що наш концептуальний підхід до побудови системи економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств базується на визначенні його теоретичної сутності з позицій діяльнісного, процесного та функціонального підходів. З позицій системного підходу систему економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств розглядаємо як складовий елемент системи економічного управління інноваційною діяльністю, яка, у свою чергу, підпорядковується системі більш вищого ієрархічного рівня, а саме системі економічного управління аграрним підприємством загалом. З іншого боку, система економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств є складником системи управління інноваційними проектами, яка, у свою чергу, підпорядкована системі вищого ієрархічного рівня – управлінню проектами, що входить до системи управління аграрним підприємством загалом. Водночас економічне управління інноваційними проектами аграрних підприємств є підставою розглядати як відносно самостійну систему, що інтегрує в собі й координує всі види економіко-управлінської діяльності, пов'язані з розробленням і реалізацією інноваційних проектів, а її ефективне функціонування може істотно впливати на результативність й економічну ефективність роботи аграрного підприємства загалом.

Висновки

На основі виконаного дослідження введено в науковий обіг поняття «економічне управління інноваційними проектами аграрних підприємств», під яким запропоновано розуміти, по-перше, інтегративний і координувальний вид управлінської діяльності, спря-

мований на вирішення економічних завдань щодо досягнення запланованого ефекту та підпорядкування їх загальній меті економічного управління діяльністю підприємств для зростання їх цінності для всіх груп стейкхолдерів (з позицій діяльнісного підходу); по-друге, складний, багатогаспектний, динамічний, обмежений у часі процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення стратегічних та оперативних цілей проекту через здійснення конкретних заходів з оптимізації співвідношення «інвестиції (і/або витрати) – результати» (з позицій процесного підходу); по-третє, систему, що забезпечує прогнозування, планування, мотивацію, організацію, аналіз і контроль проектної діяльності (з позицій функціонального підходу).

Запропоновано концептуальний підхід щодо економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств, що визначає мету, суб'єкт, об'єкт, базові концептуальні положення, принципи, функції, методи, інструменти, складники, систему забезпечення; місце економічного управління інноваційними проектами в системі економічного управління аграрним підприємством. Практичне застосування результатів дослідження в аграрних підприємствах може сприяти підвищенню ефективності економічного управління інноваційними проектами аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Рейтинг и тренды проектного менеджмента 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.management.com.ua/tend/tend747.html>.
2. Лігоненко Л. О. Стан та проблеми впровадження економічного управління на підприємствах України / Л. О. Лігоненко, М. С. Молодоженя // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 65-71.
3. Лігоненко Л. О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми / Л. О. Лігоненко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 227-231.
4. Лігоненко Л. О. Економічне управління : еволюція поглядів та авторська концепція / Л. О. Лігоненко, Т. В. Харчук // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – № 1(6). – С. 188-197.
5. Лігоненко Л. О. Концептуальні засади економічного управління підприємством / Л. О. Лігоненко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2013. – № 3. – С. 5-17.
6. Filippov S. Innovation Project Management : A Research Agenda [Electronic resource] / S. Filippov, H. Mooi // Journal on Innovation and Sustainability. – 2010. – Vol. 1. – No. 1. – Mode of access : <http://revistas.pucsp.br/index.php/risus/article/view/4261>.
7. Gawlik J. Chosen aspects of innovative projects management / J. Gawlik, A. Kiełbus // Archives of foundry engineering. – 2010. – Vol. 10. – Special iss. 3. – pp. 175–182.
8. Kashitsyna T. Management of Innovative Projects as a Mechanism of Development Strategy Realization / T. Kashitsyna, E. Lovkova, M. Berkovich // Mediterranean Journal of Social Sciences. – 2015. – Vol. 6. – No. 6. – pp. 186–191. Doi:10.5901/mjss.2015.v6n6s4p186.
9. Keegan A. The Management of Innovation in Project Based Firms / A. Keegan, J. Rodney Turner. – Rotterdam : Erasmus Research Institute of Management, 2000. – 31 p.
10. Nagy A. Project management systems in agriculture in the northern great plain region of Hungary / A. Nagy, V. Fenyves, A. Növényi // Agricultural Economics and Rural Sociology : Proceedings on 44th Croatian and 4th International Symposium on Agriculture. – 2009. – pp. 223–226.
11. Yakovleva A. Methodological aspects of project techniques selection for innovation project management / A. Yakovleva // International journal of innovation. – 2014. – Vol. 2. – No. 1. – pp. 18–31.
12. Vargas-Hernández Josif G. Management in the Innovation Project / Josif G. Vargas-Hernández, A. Garza-Santillán // Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology. – 2011. – Vol. 1. – Iss. 7. – pp. 148–171.
13. Новиков Д. А. Методология управления / Д. А. Новиков. – М. : Либроком, 2011. – 128 с.
14. Шульга В. М. Механізм стратегічного управління витратами підприємства в конкурентному середовищі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В. М. Шульга. – К., 2008. – 20 с.
15. Бруханський Р. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного менеджменту в сільському господарстві : теоретико-методологічні основи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / Р. Ф. Бруханський. – К., 2015. – 37 с.
16. Зуб А. Т. Управление проектами / А. Т. Зуб. – М. : Юрайт, 2015. – 422 с.

О. В. Латишева

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

СУТНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ НАПРЯМИ ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується усвідомленням необхідності вирішення глобальних, регіональних, локальних екологічних проблем. Через те підприємство будь-якої

галузі, що прагне зберегти конкурентні позиції, отримати сприятливі умови для міжнародної співпраці, має орієнтуватись на положення "Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" [1, 2], вітчизняні та міжна-